

## **II. MISCELANEA**

### **POZEMKOVÉ KNIHY MĚSTA BOSKOVICE 1694–1786**

PETR SEDLÁČEK

*This article deals with the municipal books (land registers) kept in the years 1694–1786. The land registers were written by office of suzerain and they contain information about transfer and sale of land and immovable property, but also about rights and obligations associated with them. Nowadays these books have for us importance from the point of view of genealogical, because the records bring us the view to our ancestors' wealth and beside registry books they help to researchers with forming of notions of circumstances in which the people were living in the past. Detailed analysis of internal and external signs including the content aspect are subjected to the first five inventory numbers of total thirteen, which mean the total count of handwritten books (land registers) reflecting the 18<sup>th</sup> century with overlaps to previous one, but also to the next one.*

*Key words: Land Register; 8<sup>th</sup> century; Town of Boskovice; Analysis of Land Registers.*

#### **1. Úvod**

Gruntovní a pozemkové knihy jsou nedílnou součástí úřední agendy a naší historie. Bývaly do nich zaznamenávány údaje o převodu a prodeji pozemků a nemovitého majetku, ale rovněž práv a povinností s nimi spojených. V dnešní době mají pro veřejnost význam zejména z hlediska genealogického, kdy nám tyto zápisy poskytují náhled do „bohatství“ našich předků a vedle matričních záznamů pomáhají badatelům v utváření představy, v jakých poměrech se žilo.

Vrchnost, jejíž kancelář prováděla zápisy a vedla gruntovní knihy od 15. století do poloviny 19. století, byla výhradním vlastníkem půdy a naši předkové si od ní usedlosti pronajímali či formálně zakupovali, čímž získávali právo nakládat s gruntem dle své libosti, tzn. prodávat, předávat potomkům, atd. K tomu však bylo zapotřebí povolení od pravého vlastníka, tedy vrchnosti.

Teprve zrušení poddanství v roce 1848 učinilo naše předky skutečnými vlastníky. Veškerou agendu poté vedly okresní soudy prostřednictvím pozemkových knih. V následujících řádcích se seznámíme s knihami, které byly vedeny v městečku Boskovice v průběhu 18. století. Tohle období je zahrnuto v celkem třinácti rukopisných knihách,<sup>1</sup> přičemž první z nich (inv. č. 38) postihují ještě poslední roky století předcházejícího. Inv. č. 49 a 50 zase přesahují do 19. století. Učiníme rozbor prvních pěti inventárních čísel, které se vztahují k rokům 1694–1786, z hlediska vnitřní a vnější formy.

Městské knihy se začaly v českém prostředí těšit oblibě badatelů v 20. století. Z dosavadního bádání musíme zmínit alespoň práci Václava Vojtíška,<sup>2</sup> jenž učinil vůbec první rozdělení tohoto

<sup>1</sup> Dnes jsou uloženy v Moravském zemském archivu v Brně (dále jen MZA) – Státním okresním archivu Blansko (dále jen SokA), pob. Boskovice, ve fondu Archivu města Boskovice.

druhu archivního materiálu. Z dalších badatelů je nutné vzpomenout Rostislava Nového<sup>3</sup> a dále novější práce z pera Ludmily Sulitkové, která se zaměřila na brněnské prostředí v době středověku,<sup>4</sup> ale rovněž s přesahem do novověku.<sup>5</sup> Přímo na pozemkové knihy upřel svoji pozornost ve 30. letech 20. století Alois Tichý.<sup>6</sup> Šedesátá léta přinášejí řadu studií ve Sborníku archivních prací či Archivním časopise. Za zmínku stojí Soupis starých pozemkových knih vydaný v roce 1961,<sup>7</sup> dále článek Josefa Hanzala<sup>8</sup> o současném stavu a úkolech studií českých pozemkových knih. V Archivním časopise publikoval svoji práci o městských a pozemkových knihách také Stanislav Polák.<sup>9</sup> Miloslav Volf zhotovil soupis gruntovních knih Středočeského kraje<sup>10</sup> a na Jihomoravský kraj se zaměřil Ivan Štarha.<sup>11</sup> Severomoravský kraj zpracovává Eva Demčíková<sup>12</sup> a pozemkovým knihám pražské metropolitní kapituly se věnuje Helena Gregorová.<sup>13</sup> V 90. letech se studiu pozemkových knih věnoval Bronislav Chocholáč,<sup>14</sup> který je považuje za neprávem opomíjený historický pramen, což rozebírá ve svém článku z roku 1993.<sup>15</sup>

## 2. Popis knih

### 2.1 Vnější popis

Třináctou knihou uloženou v Archivu města Boskovice, jenž je pobočkou Státního okresního archivu v Blansku, je tzv. „Zelená kniha“<sup>16</sup> o zápisech městských i předměstských domů. Jejím popisu se budeme, stejně jako dalším knihám, věnovat z hlediska vnějšího a vnitřního, přičemž při jejím popisu (a popisu knih následujících) budeme brát v potaz zásady Ivana Hlaváčka.<sup>17</sup>

Pozemková kniha městská (kniha městských i předměstských domů) s **inv. č. 38** nijak výrazně nevybočuje svými rozměry z řady ostatních městských kodexů boskovického archivu. Výškou dosahuje 32 centimetrů a šířkou 22 centimetrů. Síla celého svazku činí 10,5 cm včetně desek, bez nichž bychom naměřili tloušťku 8,5 cm. Každá z desek má tedy sílu přibližně 1 cm.

Vazba rukopisu je kožená, tmavě hnědá a s tlačеныmi ozdobami, z nichž nejvýraznější jsou různé geometrické útvary, zejména obdélníkových formátů a jeden výrazný kosočtverec upro-

<sup>2</sup> VOJTÍŠEK, V.: *O studiu městských knih českých*. Praha 1916.

<sup>3</sup> NOVÝ, R.: *Městské knihy v Čechách a na Moravě 1310–1526. Katalog*. Praha 1963.

<sup>4</sup> SULITKOVÁ, L.: *Vývoj městských knih v Brně ve středověku (v kontextu vývoje městských knih v českých zemích)*. Praha 2004.

<sup>5</sup> TÁŽ: *Městské úřední knihy z Archivu města Brna 1343–1619. Katalog*. Brno 1998.

<sup>6</sup> TICHÝ, A.: *Pozemkový katastr a pozemkové knihy*. Praha 1931.

<sup>7</sup> ČECHOVÁ, G. – HLADÍK, C. – HOLL, I. – RADIMSKÝ, J. – VOLF, M.: *Soupis starých pozemkových knih*. Archivní časopis 11, 1961, s. 6–16.

<sup>8</sup> HANZAL, J.: *Současný stav a úkoly studia českých pozemkových knih*. Sborník archivních prací 14, 1964, s. 39–56.

<sup>9</sup> POLÁK, S.: *Knihy pozemkové a knihy městské (Poznámka k diplomatické terminologii)*. Archivní časopis 16, 1966, s. 208–215.

<sup>10</sup> VOLF, M.: *Výsledky soupisu gruntovních knih ve Středočeském kraji*. Sborník archivních prací 16, 1966, s. 50–127.

<sup>11</sup> ŠTARHA, I.: *K soupisu pozemkových knih v Jihomoravském kraji*. Archivní časopis 17, 1967, s. 200–205.

<sup>12</sup> DEMČIKOVÁ, E.: *Pozemkové knihy uložené v archívech Severomoravského kraje (15.–19. století)*. Opava 1970.

<sup>13</sup> GREGOROVÁ, H.: *Pozemkové knihy pražské metropolitní kapituly v 16. a 17. století (Pramen ke sledování zatížení poddaných)*. Sborník archivních prací, 1979, 29, s. 277–317.

<sup>14</sup> CHOCHOLÁČ, B.: *O studiu pozemkových knih*. Sborník prací filosofické fakulty brněnské univerzity, řada historická, C 40, 1993, s. 51–61.

<sup>15</sup> TÝŽ: *Pozemkové knihy – neprávem opomíjený historický pramen*. In: Schelle, K. – Průcha, P. (edd.): *Historie a současnost veřejné správy. Sborník příspěvků z vědecké konference*. Brno 1993, s. 8–11.

<sup>16</sup> Viz MZA Brno – SOKA Blansko, pob. Boskovice, AM Boskovice, inv. č. 38, kniha č. 13, fol. 3v. Označení „Zelená kniha“ se však obecně pro knihu nepoužívá.

<sup>17</sup> HLAVÁČEK, I.: *Úvod do latinské kodikologie*. Praha 1978.

střed středového obdélníku, jehož kratší strana měří 3,8 cm a delší 7,5. Přibližně 2,5 cm od jeho horní a spodní strany je další podobný útvar o větších rozměrech. Mezi stranami těchto tlačných obdélníků se nacházejí různé ozdobné prvky, nejčastěji rostlinné motivy či vlnovky a spirálky. Přední i zadní deska je poměrně v zachovalém stavu a za jediné poškození lze považovat častou manipulaci způsobené odřeniny a zašlost kůže. Při popisu knihy nelze zapomenout zmínit papírový štítek umístěný v levém horním rohu přední desky, na němž se nachází informace o rukopisu (archiv, foliace, inv. č., pořadové číslo knihy). Na rozdíl od většiny dalších městských knih, jimž se budeme dále věnovat, není na inv. č. 38 uvedena původní signatura<sup>18</sup>, ani papírová nálepka s červenou, římskou jedničkou.

Hřbet knihy je velmi zachovalý, tmavě hnědá kůže nejeví žádné známky poškození či opotřebení. Všimnout si na něm můžeme sedmi hřbetních vazů, z nichž každý má tloušťku přibližně 1 cm. Vzdálenost mezi nimi se pohybuje kolem 3,5–4 cm. Podobně jako městská kniha s inv. č. 42, tak i inv. č. 38 bylo opatřeno uzavíracím systémem, dvěma ozdobně tvarovanými kovovými sponami upevněnými na prouzcích kůže, z nichž ten silnější dosahuje síly 0,3 cm a tenčí je k němu přilepen. Šířka celého proužku se pohybuje kolem 2,5 cm a vychází ze zadní desky. Spona je svoji šířkou zhruba o centimetr užší. V její horní části se nachází otvor s průměrem kolem 0,4 cm, do kterého se zasunul hrot umístěný v hraně přední desky. Zatímco kožený proužek uchycující spodní sponu je zachovalý, u horní je poškozený. Přesto však tento uzavírací systém stále plní svoji funkci.

V pořadí čtrnáctou knihou AM Boskovice je pozemková kniha s **inv. č. 39**,<sup>19</sup> vedená v letech 1723–1766. Samotnou pozemkovou knihu a její vazbu kryjí papírové desky. Jedná se o kodex velkých rozměrů. Na výšku měří 31,5 cm, na šířku má 22 cm. Tloušťka celého rukopisu činí 12 cm včetně desek. Při jejich odečtení z celkové síly knihy se dostáváme na 10 cm, z čehož plyne, že každá deska má sílu 1 cm.

Vazba zkoumané pozemkové knihy je kožená s tlačnými ozdobami, které podobně jako u inv. č. 38 jsou představovány zejména geometrickými útvary, nejčastěji obdélníky a na přední desce doplněny třemi kosočtverci, z nichž dva jsou orientovány horizontálně a jeden, středový, vertikálně uprostřed vnitřního obdélníku. Ozdoby zadní desky jsou velmi podobné, avšak namísto kosočtverců tu je středový rámeček vyšrafovaný dvěma směry – šikmo a kosmo. Kůže pokrývající desky je značně poškozená. Na mnoha místech přední desky je její tmavě hnědá barva v důsledku odřenin a „oleštění“ zabarvena do šedo-bíla. Po okrajích je potřhaná a největší porušení tohoto druhu můžeme sledovat na spodním okraji. Poničení nebyla ušetřena ani zadní deska, na které je kůže sice stále tmavě hnědé barvy, avšak světlejší odstíny spatříme na nejméně exponovaných místech, kde je odřená. Trhliny se objevují po celém jejím obvodu, přičemž na mnoha částech již zcela chybí. Velké poškození představuje prostor, na kterém se původně nacházelo ukotvení koženého proužku, jenž sloužil k uchycení spony mající uzavírací funkci. Na tomto místě je vidět otvor po hřebu, jimž byl kožený pásek připevněn k zadní desce. Pozornosti badatele neunikne ani poškození kůže odpovídající tvaru již chybějícího koženého proužku, o jehož původní podobě nám vypovídá torzo úchyty pro uzavírací sponu na opačném konci desky.

Značnému poškození podlehl i kožený hřbet knihy. Tmavě hnědá kůže je popraskaná a potřhaná, na horním konci z části zcela chybí, na opačném konci se v důsledku roztržení odchlípuje. I přes poškození hřbetu však vidíme, že se ve vrchní polovině nachází papírový štítek, jenž obsahuje původní popis rukopisu, avšak text je skrze poničení prakticky nemožné zrekonstruovat. Dva

<sup>18</sup> C 17/3595.

<sup>19</sup> MZA Brno – SOKA Blansko, pob. Boskovice, AM Boskovice, inv. č. 39, kniha č. 14.

dodatečně nalepené štítky na dolní polovině nás informují o původní signatuře<sup>20</sup> a na druhém z nich se objevuje číslo 55.

Pozemková kniha domů městečka i na předměstí vedená pod **inv. č. 40**<sup>21</sup> je v pořadí patnáctou knihou AM Boskovice. Zahrnuje roky 1743–1782. Chráněna je papírovými deskami, po jejichž rozvázání před sebou máme objemný kodex, jenž svoji velikostí mírně převyšuje knihu s předchozím inv. číslem. Svoji výškou dosahuje rukopis velikosti 34,5 cm, na šířku pak 23 cm. Tloušťka svazku také překonává sílu čtrnácté knihy AM Boskovice, neboť má 14,5 cm s deskami. Po jejich odečtení se dostáváme na hodnotu 12 cm.

Vazba pozemkové knihy domů městečka i na předměstí je kožená s tlačеныmi ozdobami, které opět vycházejí z geometrických útvarů, zejména obdélníků, jež jsou ve středu desek menší a s blížícím se okrajem větší. Na přední desce upoutá pozornost obrazec situovaný v nejmenším, středovém rámečku. Jedná se o ozdobu připomínající svým tvarem slunce, tedy o kruh, po jehož obvodu je k němu připojeno jedenáct malých rovnoramenných trojúhelníků. Tmavě hnědá kůže pokrývající desky je značně poškozená, na přední vidíme hned několik velkých trhlin, z nichž největší se táhne podél hřbetu v dolní třetině. Kůže je na tomto místě odtržena a odchlipuje se. Podobně defekt je o několik centimetrů výše, přibližně v polovině výšky desky. Větší či menší oděrky, trhliny v kůži či její odtržení se vyskytuje prakticky po celém obvodu knihy. Na mnoha místech je tmavě hnědá kůže odřena a oleštěná až do šedého zbarvení. Stopy po sponách uzavíracích kodex jsou viditelné na obou deskách, ovšem v průběhu let došlo k takovému poškození, že dnes již můžeme pouze určit místa, na kterých se nacházela.

Tlačené ozdoby v podobě dvou od sebe ne příliš vzdálených, rovnoběžných čar, se vyskytují i na velmi poškozeném, koženém hřbetu knihy. Tyto čáry lemovaly málo výrazné hřbetní vazy po obou stranách. Celkem jich tu vidíme pět, což odpovídá stejnému počtu vazů. Kůže po celé délce hřbetu rukopisu je natolik poškozená, resp. roztrhaná, že na něm nedrží a zhruba od středu jeho tloušťky je dolní polovina odpadlá. Horní polovina kůže kryjící hřbet pak volně visí. Při popsaném poškození došlo i k roztržení papírového štítku přinášejícím informaci o původní signatuře.<sup>22</sup>

Šestnáctá v pořadí je pozemková kniha městská (polí a domů) s **inv. č. 41**.<sup>23</sup> Svými rozměry se podobá ostatním rukopisům spadajícím do stejného období uložených v AM Boskovice. Na výšku měří 33 centimetrů, na šířku 21 cm a její tloušťka činí 3,8 cm včetně desek, přičemž každá z nich dosahuje 0,5 cm. Sílou svazku se inv. č. 41 řadí mezi nejmenší.

Vazba kodexu je papírová a upoutá badatelovu pozornost svým značným poškozením. V průběhu let došlo k pokročilému potrhání papíru, jenž desky pokrývá. Největší trhliny na přední desce se nacházejí podél hřbetu a další značně velké poškození pak vidíme v pravém dolním rohu. Barva papírové vazby má dnes šedou barvu s rozsáhlými hnědými skvrnami. Informace o rukopisu (místo uložení, foliace, inv. číslo, pořadí knihy v AM) přináší štítek nalepený v levém horním rohu. Na přední desce se nachází ještě jeden papírový štítek, jenž je umístěn v dolní třetině po levé straně a nese na sobě číslo 3596, což představuje původní signaturu<sup>24</sup> a dalším údajem přední desky je dobové označení knihy, z něhož i přes značně poškozený povrch můžeme vyčíst „Nro“, jakožto zkratku latinského „Numero“ a řadovou číslici, arabskou desítku. Zadní deska se svým stavem podobá té přední. Podél hřbetu se táhne rozsáhlá trhlina, avšak papír je poškozen i na ostatních místech, zejména v oblasti levého dolního a horního rohu.

<sup>20</sup> C 17/3603.

<sup>21</sup> MZA Brno – SOkA Blansko, pob. Boskovice, AM Boskovice, inv. č. 40, kniha č. 15.

<sup>22</sup> C 17/3598.

<sup>23</sup> MZA Brno – SOkA Blansko, pob. Boskovice, AM Boskovice, inv. č. 41, kniha č. 16.

<sup>24</sup> C 17/3596.

Hřbet knihy je kožený a podobně jako vazba, značně poškozený. Na některých místech již původní kůže zcela chybí. Pozornost však na sebe upoutá papírový štítek o rozměrech 13 × 3 cm, jenž na sobě nese dobové označení a popis knihy. Rekonstrukce textu je komplikovanější skrz poškození štítku, je však patrné, že se na něm uvádí, že se jedná o „*Boskowizer Grund Buch über Häußer und Äker*“, tedy boskovickou gruntovní knihu domů a polí vedenou „*von Jahre 764 bis 768*“, přičemž nad čísly je vodorovná čára oznamující absenci uvedeného tisíciletí. Arabská čtyřka v prvním uvedeném roce již z důvodu potrhaného štítku není viditelná a badatel k úplnosti zápisu dojde až po prozkoumání obsahové stránky rukopisu. Poslední řádek oznamuje, že se jedná o desátou knihu, tedy „*Nro 10.*“. Těžším písmem je psán první řádek zkoumaného štítku, jenž je však natolik poškozený, že z něj můžeme přečíst pouze podtržené „*ndt*“, z čehož lze soudit, že se jednalo o slovo „*Grundt*“, jakožto nadpis pro následný text popisující obsah dnešního inv. č. 41. Na spodní části hřbetu se nachází dva štítky. Na bílém, prvním odspodu, vidíme velkou, červenou, římskou jedničkou. Druhý, menší a spíše šedý, jenž je přímo nad právě zmíněným, bílým, má na sobě arabské číslo 45.

Pod inv. č. 42<sup>25</sup> je v depozitáři AM Boskovice uložena pozemková kniha městská (kniha domovních zápisů) zahrnující roky 1768–1786. Jedná se o sedmnáctou knihu výše zmíněného archivu. Svými rozměry se pozemková kniha nejvíce přibližuje inv. č. 40. Její velikost dosahuje hodnot 35 × 24 cm v poměru výška × šířka. Tloušťka svazku činí 6,8 cm bez desek, s nimi měří 8,2 cm. Síla jedné desky je 0,8 cm.

Vazba kodexu je plátěná, ovšem potažená tmavě hnědou kůží s tlačenými ozdobami. Na první pohled působí zachovalým dojmem, pouze na okrajích je kůže mírně potrhaná. Na některých exponovaných místech je kůže zašlá a odřená, přičemž nalézt můžeme i několik rýh. Přední deska upoutá pozornost badatele velkým papírovým štítkem v horní polovině, jenž nese dobový popis knihy. Skrz jeho poškození však nelze zrekonstruovat celý text, ovšem z dodnes dochovaných slov se dozvídáme, že před námi leží „*Kniha městských a předměstských zápisův při Jejich Excelenci Výsoce Hraběcí Dittrichsteinským městě Boskovicích. Za purgmistruv P: Ondřeje Kučery a P: Maxmilianu Mikulášku založena. Od syndica France Heinca počata<sup>26</sup> máje 1770*“. Poslední řádek na štítku je neúplný, avšak je zřejmé, že uvádí, do jakého roku byla kniha vedena. Bohužel rok nelze spolehlivě vyčíst či jiným způsobem dohledat, neboť neodpovídá dataci posledního učiněného zápisu. Slovo „*Maje*“ je evidentně pozdější interpolací, stejně jako rok na posledním řádku či „*Nro 13.*“ v pravém horním rohu štítku. Pro úplnost popisu přední desky si ještě uvedeme rozměry rozebíraného štítku, jehož tvar je však nepravidelný, tudíž uvedené hodnoty jsou přibližné. Svoji šířkou se pohybuje kolem 14,5–17,5 cm, na výšku měří 16 cm v nejvyšším místě. Zapomenout nesmíme také na papírový štítek v levém horním rohu přední desky, kde jsou stejně jako u ostatních knih uvedeny údaje o knize (inv. č., místo uložení, atd.).

Hřbet knihy je kožený, světle hnědý a velmi zachovalý. Zaujme svými hřbetními vazy, které jsou od sebe vzdáleny pěti centimetry a jejich celkový počet je rovněž pět. Tloušťka jednoho vazy je 1 cm. Mezi třetím a čtvrtým vazem shora se nachází papírový štítek s červenou římskou jedničkou. Záznam o původní signatuře<sup>27</sup> je umístěn na štítku mezi čtvrtým a pátým vazem shora.

Na přední desce knihy po její pravé straně si můžeme všimnout mírného prohnutí, které je způsobeno uzavíracím systémem kodexu. Rukopis bylo možné uzavřít prostřednictvím plíšku širokého 1,7 cm a vysokého 5,6 cm. V jeho horní části se nachází malý otvor, do kterého se zaslunul drobný hrot umístěný na hraně přední desky. Drobným hřebíčkem byl plíšek připevněn

<sup>25</sup> MZA Brno – SOKA Blansko, pob. Boskovice, AM Boskovice, inv. č. 42, kniha č. 17.

<sup>26</sup> Z datace nelze spolehlivě usoudit, jaký den je na štítku napsán.

<sup>27</sup> C 17/3600.

k proužku kůže o šířce 2,7 cm, vycházejícího ze zadní desky. Původně měla kniha dva takovéto zámky, avšak do dnešní doby přežil jeden, situovaný v dolní třetině rukopisu.

## 2.2 Vnitřní popis

Knihu s **inv. č. 38**, tzv. Zelenou knihu, tvoří celkem 496 fólií, tedy 992 stran, chceme-li si uvést též číslování pomocí paginace. Zadní předeštlí přináší informaci o provedení konzervace, k níž došlo, jak uvádí červené razítko, v někdejším Státním archivu v Brně. Konzervační protokol 8/76 provedl Petr Kubeš v roce 1976. Folio 2r na sobě nese nalepený, na okrajích poškozený, list, na němž se nachází delší německý zápis, čítající šest řádků, a kratší, český záznam o čtyřech řádcích. Jejich obsahu se budeme věnovat při důkladnějším rozboru obsahové stránky rukopisu.

Pokusů o číslování stran vidíme v rámci rukopisu hned několik. Pro snadnější orientaci v knize se k foliaci odhodlali již její autoři, avšak jejich způsob není zcela spolehlivý, neboť nezačali od prvního listu, tudíž tam, kde se nachází označení pro folio 3r, je ve skutečnosti fol. 7r, což dokládá číslo v pravém dolním rohu, kam jej pomocí razítka otiskli pracovníci archivu. Tvůrci kodexu svá čísla listů uvádějí v pravém horním rohu. Pakliže skrz poškození tento údaj chybí, je tam často dopsán obyčejnou tužkou, což je ovšem výsledkem práce některého z pozdějších badatelů, resp. archivářů. Správnou foliaci tedy představuje již zmíněné číslo v pravém dolním rohu, která jsou na papír otištěna pomocí razítka. Listy, na nichž otištěné číslo chybí, jsou foliovány tužkou. Na mnoha listech si můžeme všimnout rovněž paginace v pravém horním rohu, která však opět neodpovídá skutečnému počtu stran v knize. Je to způsobeno nejspíš tím, že na fol. 34r je poprvé možno vidět uvedení paginy s číslem 40, ve skutečnosti se však jedná již o pag. 68. Podobných nedostatků ohledně číslování najdeme více, např. na fol. 494r se nachází hned dva údaje, z nichž u jednoho se jedná o paginaci a u druhého o špatnou foliaci. Paginace uvádí číslo 708 a foliace, jež je umístěná nahoře uprostřed listu, č. 283, přičemž i v tomto případě se jedná o původní číslování.

Mnohé stránky musely být pro svoje poškození restaurovány. Jedná se zejména o listy na začátku a na konci knihy, namátkou např. fol. 5–7 či 492–496, jejichž chybějící místa byla nahrazena papírovou suspenzí. K poškození došlo také v důsledku staršího prošítlí listů, které je velmi viditelné a přestože na většině případů již nit, kterými byla sešita, chybí, na některých místech ji ještě můžeme spatřit. Měla růžovou barvu a na velkém množství stran můžeme vidět tři vertikálně orientované otvory, které po ní zůstaly. Jsou od sebe vzdáleny přibližně 8 cm, přesněji vrchní otvor od prostředního je vzdálen 7,7 cm a spodní od středového 8,2 cm. Na některých listech si pak můžeme všimnout poškození, k němuž došlo při otáčení stránek, což způsobilo zařezávání nitě do okolí díry. Důkaz vidíme na fol. 58 a 59, kde se nachází trhlina ve vzdálenosti přibližně 1,5 cm od původního otvoru, kterým nit vedla. Papír užitý ve zkoumaném rukopisu je velmi podobné kvality, byť filigrány vypovídají o rozdílném původu. Se spolehlivostí se dá v knize rozpoznat šest různých průsvitek.

Než se pustíme do rozboru obsahové stránky rukopisu, je nutné zmínit časové období, jež je v **inv. č. 38** postíženo. První zápis úředního charakteru<sup>28</sup> se hlásí k 8. lednu 1694. Poslední záznam byl učiněn roku 1767<sup>29</sup>, nepočítáme-li text z roku 1833 kolem pečeti města Boskovic, a jedná se o sedmiřádkový přepis k zápisu z roku 1749.

<sup>28</sup> Viz MZA Brno – SOKA Blansko, pob. Boskovice, AM Boskovice, **inv. č. 38**, kniha č. 13, fol. 5r.

<sup>29</sup> Viz tamtéž, fol. 412v.

Na fol. 3v, jenž je na okrajích svým zbarvením výrazně tmavší než střed listu, nacházíme ono pojmenování knihy, tedy „Zelená kniha“. Folio 4r upoutá badatelovu pozornost velkou kresbou erbu sedmizubého hřebene, jenž je ve své horní části nesen jednou lidskou rukou z každé strany. Zesponu je štít z každé strany podpírán bytostí s lidskou hlavou a hadím tělem stočeným do tvaru arabské litery „S“. V poli štítu si můžeme v jeho horní části všimnout nápisu „*Synu můj milý. Pomni na čas poslední navěky, nezhrěšiš*“. Pod sedmizubým hřebenem se pak nachází text „*Purgmistr rada měs. Boscov.*“. Kromě erbu Boskovic obsahuje zkoumané folio rovněž text, který po latinské formulce „*Soli deo Gloria*“ na horním okraji stránky, informuje, že „*Léta Páně 1694, dne 8 měsíce ledna založena jest kniha tato purgrechtní*“. Poté následuje vyjmenování purkmistrů a jejich radních a rovněž účel knihy, tedy „*co se koliv do nich zapisovati bude, aby se to dalo ke cti a chvále všemohoucímu a k prospěchu těm lidem, kteří jejich zápisy v nich míti budou. Amen.*“.

Jak napovídá již samotný popis kodexu v inventáři AM Boskovic,<sup>30</sup> jde o knihu městských i předměstských domů, tudíž převážná většina zápisů v ní obsažených se vztahuje k prodeji a kupu nejrůznějších stavení v Boskovicích. Oznámení o těchto nemovitostních transakcích mají svoji specifickou strukturu, která je dodržována všemi písaři, kteří se na jejich zapsání podíleli, avšak k různým obměnám dochází. Nejčastější forma vypadá následovně; nadpis přináší informaci, o jakou transakci se jedná, kdo je jejím účastníkem a kde se daná nemovitost nachází. Zápis je obvykle ve znění „*Zápis na dům N. N.*<sup>31</sup>, *v rynku (popř. ulici) vedle domu N. N. ležící.*“ Jinou formou může být např. „*Prodej domu N. N.*<sup>32</sup>, *v ulici XY ležící, po nebožtíku N. N.*“ Po takto formulovaných nadpisech následuje datace ve tvaru „*Léta 1701, dne 23. měsíce července za pana primátora N. N. a jeho pány radními městysu Boskovic*“. Poté jsou uvedena jména všech představených města a zápis pokračuje „*zapsán jest grunt*“ té které osobě. V průběhu let se úvod mírně mění, místo primátora se uvádí purkmistři. V některých případech se uvádí, že zápis byl proveden „*s psaným dovolením G.V.Hr.Miti*<sup>33</sup> *pana pana Valtera Xaveria z Ditreichsteina*“, přičemž délka a zkrácení intitulace se různí. Jindy vydal ono dovolení hejtman „*panství boskovského*“, kterým byl např. jistý urozený a statečný rytíř Jan Jakub Seidl.<sup>34</sup> Oznámení o kupu či prodeji nemovitosti po uvedení všech nezbytných, strukturovaných formulací, obsahuje veškeré náležitosti týkající se dané transakce, např. jaké je vybavení dané chalupy, co k ní přináší, jakou mají zmíněné věci hodnotu, v případě pozemků výměru a konečně komu, kolik a od kterého data bude kupující platit.

Zápisy končí ustálenou formulí, často zkracovanou jako R.S.A.N., tedy „*Rukou společnou a nerozdílnou*“, která je mnohdy doplněna o závěrečné slovo „*amen*“.<sup>35</sup> Končit však tato oznámení mohou také větou „*Stalo se roku a dne svrchu psaného*“<sup>36</sup>, často též v latinské podobě „*Actum anno et die ut supra*“, přičemž prohození slovosledu u substantiv je poměrně běžné. V pozmeněném tvaru můžeme výše uvedenou formuli vidět např. na fol. 73r, kde písař poznamenává, že „*Stalo se v domě radním dne a léta svrchu psaného*“. Poněkud zajímavější je tahle fráze na fol. 143r, kde v ní písař zkombinoval český a latinský jazyk dohromady. Výsledek tedy zní „*Léta et die ut supra*“. Neobvyklou rozhodně není latinská formulka „*Eodem anno et die ut supra*“, která se v knize vyskytuje poměrně často, avšak daleko méně již můžeme nalézt

<sup>30</sup> SKUTIL, J. – CHALUPA, L.: *Archív města Boskovic 1463–1945 (1953). Katalog, inventář*. Blansko 1973, s. 14.

<sup>31</sup> Na tomto místě je uvedeno jméno majitele nemovitosti.

<sup>32</sup> V tomto případě se uvádí jméno osoby, které je nemovitost prodána.

<sup>33</sup> Rozvedeme jako „*Jeho urozené hraběcí milosti*“.

<sup>34</sup> Viz MZA Brno – SOKA Blansko, pob. Boskovic, AM Boskovic, inv. č. 38, kniha č. 13, fol. 10r.

<sup>35</sup> Viz tamtéž, fol. 32r.

<sup>36</sup> Viz tamtéž, fol. 56r.

jinou latinskou větou, jež si doložíme na foliu 292r. Jde o frázi „*Item eodem dato*“. V případě, že je již nemovitost zaplacená (např. „*tento grundt jest zaplacený*“<sup>37</sup>), bývá tato skutečnost uvedena pod zápisem a zakroužkována. Když už zmiňujeme nejrůznější české i latinské formule, byla by škoda opomenout, že pod mnoha texty, u nichž se nachází místo pro pečeť, resp. L. S., bývá tu uvedeno též „*N: N: Purgmistr a rada ibidem*“.<sup>38</sup>

Přestože inv. č. 38 má být knihou domů městských i předměstských, dočteme se v ní i o nej-různějších transakcích nesouvisejících pouze s domy, grundy či chalupami. Než však definitivně opustíme tento předmět zápisů, zmíníme si zápis domu Antonína Pardubského, boskovického purkmistra a též kronikáře<sup>39</sup>, kterému byl do knihy 26. února 1706 zapsán dům v rynku ležící, po nebožtíku Jindřichu Kratochvílovi.<sup>40</sup> Vedle zmíněných stavení lze v kodexu nalézt též záznam o prodeji mlýnu v Boskovicích, pod zámek ležícím.<sup>41</sup> Výjimkou není ani koupě pustého místa na různých lokalitách ve městě. Kupující tu obvykle hodlal postavit dům, což také stránky studované knihy dokládají. Předmětem zájmu boskovických lidí se těšily též svobodné či robotní role, popř. nivky aneb kopaniny.<sup>42</sup> Neobvyklý rozhodně není ani prodej podsedku. Časté jsou rovněž tzv. kvitance, záznamy, v nichž si dotyční lidé nechávají zapsáním do knihy potvrdit, že zaplatili další splátku dům nebo grunt, či potvrzení o zaplacení sumy na převzetí právního nároku, tzv. praetensio, např. na dědičný podíl domu od jiných osob.

Uspořádání zápisů v knize se snaží držet jisté chronologie, zejména první zápisy z konce 17. století na sebe navazují, ovšem i mezi nimi se nacházejí výrazně mladší texty. Snaha autorů tohoto kodexu o řazení zápisů dle data jejich vzniku je tedy zřejmá, avšak nikoliv důsledná. Dokladem toho je např. fol. 99r, kde se nachází zápis z roku 1705, ovšem již na fol. 102r nacházíme text o rok starší. Folio 105r na sobě pro změnu nese záznam datovaný rokem 1706. Obecně však můžeme konstatovat, že s přibývajícím počtem probádaných stran se dopracováváme do mladší doby, tudíž dle našeho očekávání na listu 391r je zápis z roku 1720 a o několik stran dál, např. in folio 420r, nacházíme text o rok mladší.

Pozemková kniha městská s **inv. č. 39** čítá celkem 564 fólií, tedy 1128 stran, upřednostnili paginaci. Číslování listů je umístěno v pravém dolním rohu a na rozdíl od předešlé knihy, jež byla na většině stranách foliována pomocí razítka, zde byla použita obyčejná tužka. Jiného způsobu či verze foliování, popř. paginování, se v tomto rukopisu nedočkáme, byť na některých stranách se v horním rohu objevuje tužkou psané číslo daného folia, které však neodpovídá jeho skutečnému pořadí. Na jiných fóliích si lze všimnout, že tento nepřesný údaj byl vygumován, avšak jiná nenesou sebemenší náznaky po foliaci. Zajímavé je, že doboví písaři si pro snadnější dohledávání starších zápisů číslovali v pravých horních rozích každý nový záznam, ovšem nikoliv zápisy, které byly později připsány a vztahují se k danému oznámení o kupu či prodeji různých nemovitostí.

Vzhledem k zevnějšímu stavu, v němž se nám inv. č. 39 dochovalo, by badatel očekával, že podobně poškozený bude i jeho vnitřek, avšak je až s podivem, že strany v rukopisu jsou velmi zachovalé a nenesou žádné stopy po práci restaurátora, jako tomu bylo např. u již zkoumané

<sup>37</sup> Viz tamtéž, fol. 199v.

<sup>38</sup> Viz tamtéž, fol. 245r.

<sup>39</sup> Autor kroniky Antonína Johanna Pardubského, uložené v MZA Brno – SOKA Blansko, pob. Boskovice, AM Boskovice, inv. č. 108, kniha č. 83. O kronice podrobněji SEDLÁČEK, P.: *Tzv. kronika Antonína Johanna Pardubského a přijímání měšťanů v Boskovicích v letech 1716–1858*. Sborník prací pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd 29, 2015, č. 1, s. 11–25.

<sup>40</sup> Viz MZA Brno – SOKA Blansko, pob. Boskovice, AM Boskovice, inv. č. 38, kniha č. 13, fol. 105r.

<sup>41</sup> Viz tamtéž, fol. 224r. Budovy mlýnů ležících pod boskovickým zámekem, resp. hradem, jsou dodnes dochovány.

<sup>42</sup> Zápis na ukoupenou nivku aneb kopaninu se nachází in fol. 215r.



„Zelené knihy“. Pouze u závěrečných listů, např. fol. 559r–562r jsou v pravých dolních rozích mírně potřhané, což komplikuje badateli čtení zápisů v těchto místech, neboť jejich část nacházející se v této oblasti, chybí. Úskalím při zkoumání výše uvedených, lehce poškozených stran, jsou rovněž tmavé skvrny způsobené manipulací lidí s knihou, resp. otáčením listů, což v exponovaných místech zanechalo výrazné otisky prstů. Důsledkem toho je i text na tomto prostoru „ohmataný“. Stejně jako v předešlé knize, tak i v této si můžeme všimnout, že kniha byla původně na třech místech sešita růžovou nití, jež se na mnoha místech ještě dochovala. Tři otvory, kterými prochází, jsou od sebe vzdáleny přibližně 8 cm.

Zápisy ve zkoumaném kodexu jsou vymezeny roky 1723–1769<sup>43</sup>, nepočítáme-li opět text kolem pečeti boskovického magistrátu, jenž byl do knihy zanesen 10. května 1850.<sup>44</sup> Při studiu obsahové stránky knihy musíme začít foliem 2r, které na sobě nese výraznou, barevnou kresbu žlutého sedmizubého hřebene v oválném červeném poli umístěného v modročerné kartuši, kterou prochází červenožlutá nit. Na vrcholu stránky je velkým, kresleným písmem napsáno „Městys Boskovic“. V horní i spodní části je erb do dvou sloupců obtékán textem, jenž se obrací s poselstvím „*Patřte činy vaše zdravě, abyste soudili právě, neb ouřad Páně držíte, nikoliv ať nepatříte na osoby, dary, platy, tak se hleďte Boha báti, dary slova spravedlivých, převracují moudrých očí zaslepují požehnání (Bázeň Boží v soudech spravedlivých) mnozí, takové, abyste časné dosáhli v věčnosti šťastné*“ na soudce. Následující strany se již věnují účelu, pro který byla kniha založena, tedy zapisování koupí a prodejů nemovitostí, což dokazuje hned fol. 4r, kde se jedná o prodeji gruntu. Struktura zápisů je stejná jako u inv. č. 38, pouze u některých si můžeme všimnout drobných odchylek, zejména v nadpisové řádce, která přináší informaci, o čem se v níže uvedeném záznamu pojednává. Častou formou je znění „Zápis pana N. N. na ukoupený grunt“<sup>45</sup>, dále obligátní „Prodej gruntu“ a „Zápis na grunt“, případně též „Zápis a kup chalupy“ nebo méně obvyklé „Vklad kupu na grunt“ či „Přípis domu“. Folio 268v nám dokazuje, že způsob oznámení o tom, že daná nemovitost ad hoc grunt „*jest zaplaceněj*“, převzali písaři knihy z té předchozí, tudíž zmíněný text je zvýrazněn kroužkem či oválem napsaným kolem něj. Záznamy zkoumaného kodexu se opět netýkají pouze různých druhů stavení, tedy domů, chalup, gruntů či podsedků, popř. stodolky, jak se uvádí na fol. 483v, ale rovněž pustých míst, robotních a svobodných rolí, luk, kopanin či svobodných padělků i s loučkou. Nalézt tu můžeme též porovnání mezi sirotky<sup>46</sup> nebo zápisy ohledně erbovních (dědičných) podílů. Folio 557r je pak dokladem skutečnosti, kdy si boskovičtí půjčovali peníze od kostela sv. Jakuba, ad hoc dotýčný ručil částí své půdy a odváděl ročně splátky, tzv. interest. Výjimečně v inv. č. 39 rozhodně nejsou kvitance, v nichž si dotýční lidé nechávají do knih zapsat potvrzení, že zaplatili další splátku na nemovitost, nebo že zaplatili sumu na převzetí právního nároku, tzv. praetensio, např. na dědičný podíl gruntu od jiných osob.

Chronologické uspořádání zápisů v rámci knihy můžeme sledovat u těch, jež jsou písaři očíslované, ovšem i zde se mohou vyskytnout nepřesnosti, tudíž striktně spoléhat na tohle seřazení nemůžeme. Způsob datace se v inv. č. 39 ve většině případů nikterak neodlišuje od jiných úředních knih, tudíž nejčastěji ji pozorujeme ve tvaru začínajícím „Letha Panie“, následuje rok, den a měsíc uváděný v latinské podobě a to v plné, rozepsané formě, např. Novembris, nebo zkrácené do podoby „9bris“. V souvislosti s datací nelze nezmínit méně obvyklý způsob, jenž se ovšem vyskytuje uprostřed textu a oznamuje nám datum vztahující se k jiné události, než k té,

<sup>43</sup> Poslední zápis z roku 1769 se nachází na fol. 541r.

<sup>44</sup> Viz MZA Brno – SOKA Blansko, pob. Boskovice, AM Boskovice, inv. č. 39, kniha č. 14, fol. 559v.

<sup>45</sup> Viz tamtéž, fol. 341v.

<sup>46</sup> Viz tamtéž, fol. 80r.

kteřá je datována v první, často ozdobné řádce umístěné hned pod nadpisem. Tento způsob má latinskou podobu „*I. septembris anni currenti*“.<sup>47</sup>

Zkoumaný rukopis je poměrně bohatý na různé latinské fráze či sousloví, tudíž se budeme věnovat těm, které v knize s inv. č. 38 nebyly tak časté, popř. se v ní nevyskytovaly vůbec. Výjimečně v rámci kodexu není odkazování na jeho jiné listy, na nichž se nachází zápis související s aktuálním textem. V tomto případě písař použil frázi „*vide fol.*“<sup>48</sup> a připojil patřičné číslo. Dalším způsobem odkazování je např. sousloví „*post sequens fol. 140, fol. 141.*“<sup>49</sup> Velmi frekventovanou větou je záznamy uzavírající „*Actum et intabulatum anno et die ut supra*“, přičemž jednotlivá slova mohou být různými způsoby zkráceny. Souvisejícími slovními obraty jsou např. „*Actum loco, anno et die ut supra*“<sup>50</sup> nebo méně časté „*Actum in curia Boskovicensi anno et die ut supra*“<sup>51</sup>. V některých případech písař uvádí, že k danému aktu došlo „*sub datis*“<sup>52</sup> s doplněným dnem, měsícem a rokem. Zajímavou a rozhodně neobvyklou frází je pak česko-latinská věta „*v nedostatku zdraví obtížen býti při tomto zápisu in persona býti nemohl*“, kterou nacházíme in fol. 306v. Dalším, ne příliš využívaným spojením, je latinské „*id est*“, po kterém následuje výměra hřiven, jež byly zaplacený.<sup>53</sup> Jestliže daná nemovitost byla již zaplacená, ad hoc dům, lze v ojedinělém případě nalézt frázi „*Hec domus de condigno soluta est*“,<sup>54</sup> jež je dle zvyku zakroužkována, podobně jako u významově shodných, českých vět „*Tento dům jest zaplacený*“, či prostého latinského „*Solutum*“. V opačném případě, tedy pokud daná nemovitost zaplacená nebyla, došlo k přeškrtnutí celého zápisu ve tvaru písmene „*X*“ a na dolní okraj stránky bylo připsáno „*Non valet*“.<sup>55</sup> Poslední fráze, kterou je zapotřebí zmínit, je nemnohokrát se vyskytující „*in genere, in specie*“, použitý např. v kontextu zápisu in fol. 416r: „*...pozůstala vdova, paní Mariana, zavádá a pouští nynějšímu manželu svému, panu Václavovi Kopeckému, dům svůj šenkovní protiv Chrámu S. Jakuba, dle pana Jiříka Čapky ležící se všim k němu od starodávna patřícím příslušenstvím in genere, in specie...*“.

Pozemkovou knihu městskou (polí a domů) s **inv. č. 40** tvoří celkem 724 folií. Svým počtem listů je tak nejsilnějším z rukopisů, jež jsou v předmětu našeho zájmu. Upřednostňujeme-li číslování formou paginace, čítá inv. č. 40 1448 stran. Údaje o knize, včetně celkového počtu listů, přináší bílý papírový samolepící štítek umístěný v levém horním rohu folia 1r, které je prosté jakýchkoliv nápisů, kreseb, apod. Foliace je tradičně uváděna arabskými číslicemi v pravém dolním rohu každého listu a psána je obyčejnou tužkou. Původní číslování v pravých horních rozích umožňovalo písařům lepší orientaci v kodexu, ovšem nejedná se o foliaci v pravém slova smyslu, neboť číslované jsou pouze zápisy, resp. listy, na nichž začíná nový záznam, nikoliv však pozdější přípisy k očíslovaným (i vícestránkovým) textům.

Navzdory viditelně poškozené vazbě, vnitřek knihy se do dnešních dní dochoval ve stavu, který badatelům nikterak nebrání ve zkoumání daného rukopisu a poškození, jež se tu vyskytují, spočívají především v na některých místech se oddělujících obou polovin, tedy v místech, kde jsou sešita. Příkladem toho je např. výrazná mezera mezi foliemi 125v a 126r po celé jejich délce. Ještě markantnější je tento druh poškození na fol. 723r, které je prakticky kompletně odtržené od

<sup>47</sup> Viz tamtéž, fol. 78r.

<sup>48</sup> Viz tamtéž, fol. 100v.

<sup>49</sup> Viz tamtéž, fol. 375v.

<sup>50</sup> Viz tamtéž, fol. 292v.

<sup>51</sup> Viz tamtéž, fol. 292r.

<sup>52</sup> Tamtéž.

<sup>53</sup> Viz tamtéž, fol. 60r.

<sup>54</sup> Viz tamtéž, fol. 480r.

<sup>55</sup> Viz tamtéž, fol. 455v.

folia 722v. Jednotlivé strany na sobě nenesou žádné výrazné defekty, kromě více či méně ohnutých rohů, špinavých hran listů či různých skvrn, podobně jako u ostatních námi zkoumaných rukopisů ve většině případů způsobených otisky prstů. Pravděpodobně skrze odtržení přední desky došlo k pokrabacení prvních dvou folií. Hned po otevření odtržené desky si také všimneme in folio 1r třech dírek, kterými původně procházela nit, již byl kodex sešitý. Otvory jsou od sebe vzdáleny 11 cm, přičemž horní je na rozdíl od zbylých dvou vychýlena více ke středu stránky, tudíž ve většině případů zasahuje do textů.<sup>56</sup> Při listování pozemkovou knihou objevíme onu nit, která je podobně jako u ostatních rukopisů růžové barvy. Poprvé ji můžeme spatřit in folio 145r, kde kouskem vychází ze spodní dírky. Od listu 153r již spojuje i předchozí folio. V prostředním otvoru se objevuje až na foliu 424r. Ve třetí se nit poprvé objeví in folio 678r, přičemž na následném foliu již vidíme, že spojuje list 679r s 678v.

Stáří zápisů obsažených v inv. č. 40 lze vymezit léty 1743–1787,<sup>57</sup> přičemž zcela poslední zápis se nachází kolem pečeti magistrátu města Boskovice a je datovaný rokem 1850.<sup>58</sup> Zápis se snaží držet jisté chronologie, avšak bezmezně se na ni nelze spoléhat. Při zkoumání obsahu jednotlivých stránek v knize musíme začít hned foliemi 1r, na kterém se kromě již výše zmíněného samolepícího štítku nachází také dobové označení kodexu „N. 9“. Na fol. 2r se nachází velká, černobílá a po umělecké stránce pečlivě i esteticky ztvárněná kresba boskovického erbu, sedmizubého hřebene, pod nímž se nachází do hněda zabarveným atramentem napsaný rok formou římských číslic. Při snaze převést si letopočet však narazíme na problém, neboť písař jej zapsal následovně: „Anno MDCCILIII“. Můžeme se domnívat, že měl na mysli rok 1743, kdy byla kniha založena, ovšem takový rok by byl zapsán ve formě „MDCCXLIII“. Jinou podobu by také měl mít rok 1752, ke kterému se dostaneme za předpokladu, že písař nezvykle užil znak „IL“ pro hodnotu „49“, jež se správně uvádí jako „XLIX“. Při pohledu na uvedený letopočet by pak bylo obvyklejší rok 1752 zapsat formou „MDCCLII“.

Zápis obsažený v knize se týká, jak napovídá samotný její název uvedený v inventáři,<sup>59</sup> domů a polí, jejich prodeje a koupi, resp. změn vlastnictví ohledně těchto nemovitostí. Podobně jako v ostatních rukopisech, tak i tu je předmětem záznamů nejčastěji dům, dům s rolí, zahradami a padělkou, grunt, pusté místo či šenkovní domy v rynku. Výjimečný v rámci inv. č. 40 je „zápis na mlejn pod zámekem na vodě Bělej ve žlebě“<sup>60</sup> či „vklad krajiny a čtvrtky obecní podle pánskej roli“.<sup>61</sup> Označení 551r náleží foliu, které je tvořeno malým útržkem papíru o rozměrech přibližně 15 cm na výšku a zhruba 11 cm na šířku v nejširším místě, na němž se nachází poznámky, jejichž ucelenější význam nám skrze neúplnost lístečku uniká. Svým volným vložením na folio 552r vznikl na onom listě, ale rovněž na foliu 550v výrazně tmavší odstín papíru kopírující tvar útržku. Na foliu 323r se nachází pro změnu zápis, jehož dolní polovina je důsledkem vyblednutí inkoustu špatně čitelná, neboť mnohá slova, resp. celé řádky jsou již prakticky neviditelné. Na základě horní poloviny textu však víme, že jistá vdova dává svoji chalupu zděděnou po nebožtíku manželovi svému zeťovi. V souvislosti s obsahem knihy stojí za zmínku také záznam, jenž je nadepsán latinským slovem „Intabulation“, pod nímž se nachází německy psaná registrová řádka a samotné jádro textu počínaje datací je již v českém jazyce.<sup>62</sup>

<sup>56</sup> Viz MZA Brno – SOKA Blansko, pob. Boskovice, AM Boskovice, inv. č. 40, kniha č. 15, např. fol. 400r.

<sup>57</sup> Inventář chybně uvádí rok 1782. Srov. SKUTIL, J. – CHALUPA, L.: *Archiv města Boskovic*, s. 14.

<sup>58</sup> Viz MZA Brno – SOKA Blansko, pob. Boskovice, AM Boskovice, inv. č. 40, kniha č. 15, fol. 712r.

<sup>59</sup> SKUTIL, J. – CHALUPA, L.: *Archiv města Boskovic*, s. 14.

<sup>60</sup> Viz MZA Brno – SOKA Blansko, pob. Boskovice, AM Boskovice, inv. č. 40, kniha č. 15, fol. 203r.

<sup>61</sup> Viz tamtéž, fol. 38v.

<sup>62</sup> Viz tamtéž, fol. 640r.

Již při zběžném listování knihou zjišťujeme, že struktura jednotlivých zápisů nemá v tomto kodexu ustálenou formu od samého začátku, jako tomu bylo u předchozích rukopisů, kde se jednotlivé záznamy různily spíše drobnými detaily. Úvodní folia na sobě nesou zápisy, jejichž podoba je nám dobře známá, tedy nadpisem, v němž je oznámeno, o jaký typ transakce se jedná. Poté následuje datace v klasické formě a text končí mírně pozměněnou formulací „*Actum anno et die ut supra*“, kde „*Actum*“ je nahrazeno zkratkou „*Sig.*“<sup>63</sup> doprovázenou svíslou smyčkou jakožto zkracovacím znaménkem. Mezi sousloví „roku a dne svrchu psaného“ (uváděného v latinské podobě) bývá někdy vloženo „v radním domě“. Jiný způsob záznamu vypouští nadpisovou a registrovou řádku a nad samotný text nadepisuje pouze jméno osoby, jíž se daný zápis týká.<sup>64</sup> V několika případech je text nadepsán „*Freymark neb Handl*“<sup>65</sup> s následným uvedením nemovitosti a osob, ke kterým se vztahuje. Další formou je také nám důvěrně známý nadpis „*Zápis chalupy*“ či „*Vklad gruntu*“, apod. Menší odchylku pak představují zápisy nadepsané „*Ujm pustýho místa*“<sup>66</sup> či velmi často „*Aujem*“<sup>67</sup>, případně též „*Ujem*“.<sup>68</sup> Ne příliš často se vyskytující, avšak za zmínku stojící jsou zápisy, jež začínají nadpisem „*Neroztržitedlný kup*“, či „*Náležitý a neroztržitedlný kup*“.<sup>69</sup>

Z dalších latinských sousloví, jež inv. č. 40 obsahuje, musíme zmínit „*item de eodem dato*“,<sup>70</sup> použité v zápise, kde již bylo uvedeno datum a jiné poznamenání v tomtéž záznamu bylo uskutečněno téhož dne. Podobně jako v ostatních knihách, tak i tu písaři odkazují na jiná folia, případně rukopisy, k čemuž využívají například frázi „*item vide*“,<sup>71</sup> či obligátní „*vide fol.*“. V případě druhého zmíněného odkazu musíme vzpomenout folio 648r, kde písař toto sousloví doplnil o malůvku lidského obličejce, což je v rámci zkoumaného kodexu ojedinělé. V několika případech můžeme pozorovat, že pod zápisy je poměrně velkým písmem napsáno „*Laus Deo*“, tedy „chvála bohu“. Poměrně zajímavé je sledovat latinské skloňování názvu města ve frázích „*Actum in curia*“. Ve většině případů bývá uváděno „*Boskovicensi*“,<sup>72</sup> avšak několikrát se tu vyskytuje také tvar „*Boskovicena*“.<sup>73</sup> Právě zmíněná věta může mít též pozměněnou formu rozšířenou o latinské slovo „*domus*“ v ablativu: „*Actum in domo curiae Boskovicii*“.<sup>74</sup> Nepříliš často se v inv. č. 40 vyskytuje po zavedeném úsloví „*Actum die*“ s uvedením dne, měsíce a roku doplnění o „*in sessione ordinaria*“, tj. na běžném zasedání. Folio 38v na sobě nese rovněž zajímavé latinské spojení, které je užito v případě, kdy městečko Boskovice předává jisté nemovitosti do dědičného vlastnictví se zachováním předkupního práva, což je formulováno jako „*salvo tamen jure prothimis eos*“. Pomocí latinského „*Authore praetore per actum licitationis*“ se v zápise in fol. 105r dozvídáme, že se schválením městské rady skrze právní počín dražby si dotyčná osoba koupila roli do dědičného vlastnictví, které si nechává zapsat. V případě, kdy se v záznamu říká, že některá z osob může dům obývat do konce života, použil písař spojení „*ad dies vitae*“.<sup>75</sup> Celá řada zápisů obsahuje rovněž často užívanou zkratku „*L. S.*“, tj. *Locus sigilli*,

<sup>63</sup> Viz tamtéž, fol. 7r.

<sup>64</sup> Viz tamtéž, fol. 30r.

<sup>65</sup> Viz tamtéž, fol. 91v.

<sup>66</sup> Viz tamtéž, fol. 237r.

<sup>67</sup> Viz tamtéž, fol. 241r.

<sup>68</sup> Viz tamtéž, fol. 567r.

<sup>69</sup> První případ tamtéž, fol. 108r, druhý in fol. 120r.

<sup>70</sup> Viz tamtéž, fol. 21v.

<sup>71</sup> Viz tamtéž, fol. 28v.

<sup>72</sup> Viz tamtéž, fol. 38v.

<sup>73</sup> Viz tamtéž, fol. 424r.

<sup>74</sup> Viz tamtéž, fol. 255v.

<sup>75</sup> Viz tamtéž, fol. 267r.

jež bývá zakroužkována, ovšem ve výjimečných případech lze vidět v onom kroužku text „*Sigillum civitatis Boskovic:*“, kde dvojtečka za názvem města oznamuje zkratku.<sup>76</sup> Poslední a nejdělnější latinské spojení, které si musíme zmínit, se nachází in folio 442v, a zní: „*cum renunciatione omnium juris et facti exceptionum in specie non numeratae pecuniae, doli mali, persuasionis, rei non sic, sed aliter gestae, aut intellectae*“, což lze přeložit jako „se zřeknutím se právního nároku všemi účastníky, avšak s výhradami: konkrétně neuvedených peněz, zlého úmyslu, přesvědčování, věci, která se stala či byla pochopená nikoliv tak, ale jinak“, tj. chybného výkladu nebo jednání. Je patrné, že celá uvedená pasáž slouží jako ochrana smlouvy před ne-poctivým jednáním.

Pozemková kniha městská (polí a domů), jenž je v archivu uložena pod **inv. č. 41**, čítá celkem 158 folií, přičemž stopadesáté deváté je přilepeno na zadním přideštlí, tudíž má 317 stran při číslování formou paginace. Foliace byla pracovníky archivu uváděna v pravém horním rohu, což je poměrně nezvyklé při komparaci s jinými městskými knihami AM Boskovice, v nichž se tento údaj zpravidla uvádí v pravém dolním rohu. Označení folií dobovými písaři se tu také vyskytuje, ovšem opět se jedná o číslo, které spíše vyjadřuje pořadí zápisu obsaženého v knize, než o číslo listu. Rovněž je nutno podotknout, že tento údaj se objevuje jak na straně verso, tak recto, tudíž skutečně sloužil k orientaci písařů v rukopisu, nikoli k vyjádření celkového počtu stran, resp. listů. Pro bližší představu původního číslování si uveďme příklad, kdy in folio 141v je písařem označeno fol. 135, na listu 142v uvádí folio 36 a na fol. 143r list č. 37, přičemž jedničky označující stovku vypustil.

Navzdory zevnějšímu kodexu, jenž je poměrně poškozený, jeho vnitřek se dochoval ve velmi dobrém stavu a pouze některá folia na sobě nesou stopy opotřebování, jako např. ohnuté rohy či tmavé skvrny, způsobené otisky prstů, tedy častou manipulací. Strany rukopisu jsou, podobně jako již rozebrané knihy, prošity růžovou nití na třech místech, jež jsou od sebe vzdáleny 9,3 cm (horní dírka od středové) a 7,5 cm (středová dírka od spodní).

Zápisy v knize jsou ohraničeny léty 1764–1768, přičemž definitivně posledním záznamem je tradičně text kolem pečeti boskovického magistrátu, vztahující se k roku 1851. Snadnější orientaci v rukopisu usnadňuje poměrně spolehlivé chronologické řazení zápisů, ovšem nelze se na ně plně spoléhat, neboť mezi texty z třináctého února 1765<sup>77</sup> a čtrnáctého února téhož roku<sup>78</sup> se nachází záznamy z čtvrtého března 1768<sup>79</sup> a pátého května 1769.<sup>80</sup>

Při studiu obsahové stránky knihy je potřeba začít foliem 1r, na němž se nachází slabě viditelná kresba boskovického erbu, sedmizubého hřebene, kolem něhož se nachází nápisy „Stadt Boskowitz“ a „Město Boskowitz“. O stáří této kresby nám vypovídá kontrakcí zkrácený údaj „Ano 1803“ doplněný o vodorovnou čárku nad literou „n“, čímž je zkratka oznámena. Následující listy již podávají informace o koupích a prodejkách různých nemovitostí, z nichž se tu nejčastěji objevuje chalupa či dům, šenkovní dům, grunt, případně jeho část, jako např. na fol. 125r, kde se prodávají jeho tři čtvrtiny. Koupit bylo rovněž možno místo v gruntě, což se dokládá na fol. 81r. Dalším předmětem těchto transakcí je často role nebo kopanina, ale také kousek zahrádky<sup>81</sup> či „setnička se zahradu“.<sup>82</sup> Ani inv. č. 41 není prosto zápisů, tzv. kvitancí, v nichž si

<sup>76</sup> Viz tamtéž, fol. 188v.

<sup>77</sup> Viz MZA Brno – SOKA Blansko, pob. Boskovice, AM Boskovice, inv. č. 41, kniha č. 16, fol. 33r.

<sup>78</sup> Viz tamtéž, fol. 36r.

<sup>79</sup> Viz tamtéž, fol. 34r.

<sup>80</sup> Viz tamtéž, fol. 35r.

<sup>81</sup> Viz tamtéž, fol. 91r.

<sup>82</sup> Viz tamtéž, fol. 92r.

boskovičtí nechávají zaznamenáním do knih potvrdit, že zaplatili další splátku na danou nemovitost, nebo že zaplatili sumu na převzetí právního nároku, tzv. praetensio.

Zápisy o výše zmíněných koupích či prodejích mají zpravidla stejnou strukturu a obsahují řadu ustálených formulací v českém i latinském jazyce. Obecně můžeme konstatovat, že všechny záznamy (nikoliv však pozdější příписы, jež se k nim vztahují) začínají nadpisem, v němž se uvádí buď jméno osoby, s níž je daný zápis spjat,<sup>83</sup> nebo prostým termínem „Zápis“.<sup>84</sup> Tyto nadpisy jsou umístěny uprostřed listu pod jeho horním okrajem. Posléze následuje jakýsi stručný regist, který přináší bližší informaci, o čem se v daném záznamu jedná, zda jde o prodej či kup domu nebo pozemku, které osoby jsou dané transakce účastni a v jakém místě se ta která nemovitost nachází. V jiných případech je nadpisové slovo „zápis“ situováno přímo v registové řádce.<sup>85</sup> Po ní přichází na řadu datace, jež má formu obvyklou i pro jiné knihy boskovické provenience, tedy formulka „Léta Páně“, následována příslušným rokem, dnem a měsícem, který bývá uváděn v latinském jazyce, a to v plném znění nebo též zkráceném, např. 8bris.<sup>86</sup> Další, prakticky neměnnou pasáží je srozumění, že k zápisu došlo „s jistým písebným consensem“<sup>87</sup> /: *tii*<sup>88</sup> /: *urozeného pana Antonína Leopolda Boleslavského, ten čas inspectora téhož panství boskovského, za purkmistrů N. N.*“. Po uvedení jmen purkmistrů již přichází prostor pro samotné jádro zápisu. Záznamy končívat latinskou formulí „*Actum et intabulatum anno et die ut supra*“, kterou mnohdy písaři zkracují do podoby „A: I: Ao et die ut supra“, přičemž nad slabikou „Ao“ v některých případech chybí všeobecné zkracovací znaménko.<sup>89</sup> Z jiných latinských frází stojí v rámci kodexu pod inv. č. 41 za zmínku „*titulo empti et venditi*“,<sup>90</sup> tedy že dotyčný nabyl dané nemovitosti právním úkonem koupě a projde. K získání nemovitosti docházelo také na dražbách, což bývá označováno pojmy „*licitando*“ či „*per licitationis*“.

Pozemková kniha měštská (kniha domovních zápisů) s **inv. č. 42** má dle štítku umístěného na přední desce 374 folií, což odpovídá také číslu na posledním listu v knize. Skutečný počet folií je však o něco vyšší, neboť při bádání nad rukopisem objevíme řadu nesrovnalostí ve foliaci. Než se jimi ovšem budeme podrobněji zabírat, musíme zmínit, že údaje o pořadí listů se nacházejí stejně jako u inv. č. 41 v pravém horním rohu, ovšem v případě právě zkoumaného kodexu je foliace původní, tedy zapsaná dobovými písaři, kteří si tímto usnadňovali orientaci v rukopisu. Pouze in folio 2r se nachází vedle původní číslice také tužkou dopsaná dvojka. Od folia 358r až do konečného počtu 374 jsou listy rovněž očíslovány obyčejnou tužkou, tedy zaměstnanci archivu. K nesrovnalostem ve foliaci přicházíme u folia 158r, po kterém následuje celkem osm neočíslovaných listů, přičemž podotýkáme, že na čtyřech z nich se nachází text a čtyři jsou prázdné. Po této pasáži v knize následuje opět folio 158r, avšak další je již opatřeno číslem 160, tudíž se můžeme domnívat, že písař si všiml této chyby a dále již čísluje správně. K podobnému nedostatku, jenž však napraven nebyl, došlo in folio 207r, po kterém přichází další list se stejným číslem. Následující folio je označeno jako 208. Než se dostaneme k ještě jedné, prakticky stejné chybě, zmíníme absenci číselného údaje na listu 334r, avšak fol. 335r již má své označení v pořádku. Zdvojení při číslování a nenapravení tohoto nedostatku došlo ještě u folia 339r, po

<sup>83</sup> Viz tamtéž, zápis „Jozef Borkowetz“ na fol. 4r.

<sup>84</sup> Viz tamtéž, fol. 10r.

<sup>85</sup> Viz tamtéž, fol. 17r.

<sup>86</sup> Tamtéž.

<sup>87</sup> Někdy též povolením, srov. tamtéž, fol. 33r.

<sup>88</sup> Bývá doplněno o zkracovací znaménko ve tvaru svislé smyčky.

<sup>89</sup> Viz tamtéž, fol. 76r.

<sup>90</sup> Viz tamtéž, fol. 34r.

němž následuje list se stejným označením, přičemž další nese číslo 340. Celkový počet folií tedy nečiní 374, jak je uvedeno na štítku, nýbrž 384.

Podobně jako je zachovalý zevnějšek knihy, tak i vnitřek je charakteristický minimálním poškozením, pouze závěrečná folia na sobě nesou výrazné tmavé skvrny způsobené otisky prstů a potrhané dolní okraje stránek, což je ovšem typické pro listy v těchto částech městských knih, které jsme již rozebírali. Stejně jako u předešlých rukopisů, tak i inv. č. 42 bylo na třech místech, vzdálených od sebe přibližně 8 cm, prošito, avšak nit se v tomto kodexu již nenachází.

Zápisy obsažené v knize jsou vymezeny léty 1768–1786,<sup>91</sup> avšak nachází se tu i mladší přípisek, jenž odkazuje na záznam v „*hypotheken Buch sub Numero 30*“ z roku 1811.<sup>92</sup> Již tradičně nejmladším zápisem pak je text kolem pečeti boskovického magistrátu, který je datovaný dnem 14. května 1850. Nejstarší zápis, hlásící se do roku 1768, se nachází až na fol. 6r. Předchozí listy na sobě nesou zápisy z let 1770, ale také z osmdesátých let 18. století. Když srovnáme inv. č. 42 s již rozebranými knihami, tak je zajímavé, že v nich se nejstarší zápisy nacházejí na prvních popsaných foliích.

Z hlediska obsahu musíme konstatovat, že inv. č. 42 zahrnuje spoustu zajímavých zápisů, které se sice ve většině případů týkají koupí a prodejí těch druhů nemovitostí, které již známe z předešlých knih, ovšem i přesto tu nacházíme předměty transakcí, jež jsme dosud viděli zřídka či vůbec. Krom obligátních koupí a prodejí domů, šenkovních domů, chalup, chaloupek, podsedků, gruntů (zapisován samostatně, případně jako selský i sedlský grunt) nebo rolí tu můžeme nalézt také zápisy na pořízení domků se zahradami a rolemi<sup>93</sup> či loukami,<sup>94</sup> případně „*bejvalou obecní pazdrniu*“.<sup>95</sup> Ještě než definitivně opustíme tento typ nemovitostí, zmíníme alespoň německou podobu, kdy se prodává „*klein Haus*“<sup>96</sup> nebo také již ne příliš typický předmět obchodu, „*boskowitzter Eisenhandlung samt Waaren-Lager*“.<sup>97</sup> Boskovičtí si pořizovali též stodoly,<sup>98</sup> světničky při obecním dvoře,<sup>99</sup> dobrovolně ustupovali k užívání rolí<sup>100</sup> nebo si do knih nechávali zapsat erbovní, tedy dědičné podíly.<sup>101</sup> Časté jsou tu opět zápisy, tzv. kvitance, v nichž si dotyční lidé nechávají do knih potvrdit, že zaplatili další splátku na nemovitost, nejčastěji grunt, či o zaplacení sumy na převzetí právního nároku, tzv. *praetensio*, např. na dědičný podíl domu od jiných osob. Výjimečně rozhodně nejsou záznamy, kde si dotyčný pořídil zahrádku či místo pro postavení chalupy, nebo obecní plac k všeobecné stavbě.<sup>102</sup> Podobný, ale zajímavější zápis je o koupení místa k zbudování pivovaru,<sup>103</sup> nebo dva záznamy o koupích spáleniska, resp. spáleniska domu, což je doloženo na fol. 71v a 76v. Neméně zajímavý text se nachází na foliu 246v, kde si dle testamentu po svém nebožtíku otci nechal roku 1778 jistý František Ambrož zapsat „*mlejn na Bělé ve žlebě pod boskovským zámkem ležící*“. V souvislosti s tímto zápisem je nutné podotknout, že zmíněným zámkem je míněn boskovický hrad, neboť zámek toho času ještě

<sup>91</sup> Srov. SKUTIL, J. – CHALUPA, L.: *Archiv města Boskovic*, s. 14.

<sup>92</sup> Srov. MZA Brno – SOKA Blansko, pob. Boskovice, AM Boskovice, inv. č. 42, kniha č. 17, fol. 333v.

<sup>93</sup> Viz tamtéž, fol. 206r.

<sup>94</sup> Viz tamtéž, fol. 269r.

<sup>95</sup> Viz tamtéž, fol. 231r. „Pazdeřie, pazdero“ = (stč.) stéblo.

<sup>96</sup> Viz tamtéž, fol. 145v.

<sup>97</sup> Viz tamtéž, fol. 213r.

<sup>98</sup> Tamtéž, např. in fol. 274v.

<sup>99</sup> Viz tamtéž, fol. 8r.

<sup>100</sup> Viz tamtéž, fol. 235r.

<sup>101</sup> Viz tamtéž, fol. 33r a 66v.

<sup>102</sup> Obecní plac ke stavbě na fol. 304v.

<sup>103</sup> Viz tamtéž, fol. 90v.

nebyl postaven. Pozornost badatelů si jistě zaslouží zápisy, v nichž si nějakou nemovitost pořizuje osoba, o níž se dozvídáme něco více, než pouhé jméno, případně ještě jméno jeho otce, po kterém zdědil daný dům, roli, atd. Příkladem takového záznamu je folio 147v, kde si roku 1776 „malej domek v Žabokrkách“ koupil Jakub Koss, „voják od slavného císařsko-královského Stary-Colloredo Infanterie Regimentu pod prvního majora titulu plenissimo pana Svaté římské říše, hraběte z Disbachu Compagniy.“ Pouze o několik listů dále nastala podobná situace, kdy si Jan Constantin, pěší voják od slavného Regimentu Jejich Jasnosti císařské, Josefa II., císaře římského, koupil domek na horním předměstí Boskovic.<sup>104</sup> Posledním zápisem, v němž figuruje voják, tentokrát od císařsko-královského „Lacy Infanterie Regimentu“, je specifický tím, že domek pro něj kupuje jeho matka.<sup>105</sup>

Téměř všechny zápisy týkající se nemovitostí dodržují formu, kterou známe z již dříve rozebraných kodexů. Převážná část textů začíná nadpisem „Zápis“, pod kterým následuje registová řádka, přinášející základní informaci o tom, o čem se bude dále jednat. Pouze zlomek zápisů začíná konkrétním nadpisem „Kup a zápis“, případně „Haus-Verschreibung“. Nalézt tu můžeme ojedinělou formulaci „Právní přípis“, která indikuje, že se bude jednat o dodatek k textu z jiného folia.<sup>106</sup> Mírná odlišnost od předchozích knih spočívá v uvádění horního či dolního předměstí Boskovic, případně přímo města, kde je daná nemovitost situována. Po výše zmíněných nadpisech a rádcích vypovídajících o obsahu záznamu, následuje datace, která se nikterak neliší od typu nám již známého, tedy „Léta Páně“, uvedení roku, dne a měsíce v latinském znění, plném i zkráceném. Při studiu datace však musíme zmínit díky přítomnosti německého jazyka frázi „Im Jahr des Heils“.<sup>107</sup> V souvislosti se strukturou zápisů je nutné uvést odchylky, které se v již zkoumaných knihách nevyskytují, případně jen zřídka. Vedle závěrečné formule „Actum et intabulatum anno et die ut supra“ se tu vyskytuje také odlišná verze „Actum et ingrosatum anno et die ut supra“, případně „Actum ab dem Stadt Boskowitzer Rathaus im Jahr und Tag, wie oben angeführet“. Kniha s inv. č. 42 je poměrně bohatá na latinské fráze, tudíž si některé z nich uvedeme. Folio 95r přináší zajímavé slovní spojení v kontextu „Ukoupil Blažej Kleveta od počestného úřadu boskovského jakožto nejvíce dávající kupovač licitando grunt, poněvadž na takový žáden Arrendator neb Administrator až do času navracení skrze všelijakou vykonanou krádež ad opus publicum na dvě léta condemnovaného Possesora Dominika Otoupala se vynaléztí nedal.“ Tímto jsme se dozvěděli, že město Boskovice prodalo na dražbě grunt uvedenému Blažejovi Klevetovi, poněvadž se nenašel žádný nájemce či správce, který by onen grunt převzal po Dominiku Otoupalovi odsouzeném na dva roky k veřejně prospěšným pracím. V souvislosti s datacemi je nutné zmínit obligátní úsloví „sub eodem dato“ nebo méně časté „11<sup>ma</sup> curr: mensis et anni“,<sup>108</sup> tedy jedenáctého probíhajícího měsíce a roku. Hojně užívanou skupinu frází představují jisté odkazy na další záznamy obsažené v knize. Na chvíli opustíme latinský jazyk a ukážeme si, jak písaři odkazovali v němčině. Folio 318v odkazuje na hypoteční knihu a její konkrétní listy s upřesněním, zda jde o stranu recta či versa. Pro zvýraznění odkazu je podtržen jeho začátek „Siehe Hypotheken Buch“. V latině pak odkazují nikterak překvapivou frází „Vide fol. XY in eodem libro“.<sup>109</sup> Pravděpodobně nejdelší latinská věta ve zkoumaném kodexu je uvozena německým „Rechtens ist“ a pokračuje „quod in rebus, in quibus magis

<sup>104</sup> Viz tamtéž, fol. 150r.

<sup>105</sup> Viz tamtéž, fol. 183v.

<sup>106</sup> Viz tamtéž, fol. 32r.

<sup>107</sup> Viz tamtéž, fol. 145v.

<sup>108</sup> Viz tamtéž, fol. 136r.

<sup>109</sup> Viz tamtéž, fol. 192v.



*judicium, quam testimonium requiritur.*“,<sup>110</sup> tedy, že v záležitostech, kde se žádá spíše rozhodnutí (tj. aktivní jednání) než svědectví či výpověď (tj. pouhá účast). Z dalších latinských frází, které se vyskytují in folio 164r, je potřeba uvést „*in conformitate et consequentia*“, jakožto „v souladu s důsledky“ a následně též „*suplicantus pro bono publico*“, což lze přeložit jako „žádal o veřejné blaho“. Slovní spojení latinského jazyka se často vyskytuje také v kombinaci s českými slovy, např. ukoupený dům rynekvní a šenkovní *cum appertinentiis*, tedy s příslušenstvím.<sup>111</sup> Použití cizího termínu nalezneme také v případě, kdy se dotýčný „*ujal dle testamentu otce svého a dle od matere své ovdovělé pod datum 1778 vystaveného Instrumenti cessionis mlejn na Bělé ve žlebě pod boskovským zámekem ležící.*“,<sup>112</sup> což do českého jazyka můžeme převést souslovím „nástrojem postoupení“, ad hoc znamenající, že se zmíněná matka vzdala svého podílu. Ziskat nemovitosti bylo možné také na dražbě, což je v záznamech označeno pojmy „*licitando*“ či „*per licitationis*“. Německý text na fol. 156r nás zpravuje o koupení měšťanského domu s právy na vaření a šenkování piva, avšak latinsky se podotýká „*salva tamen et reservata productione suo tempore privilegiorum*“, tj. kromě vlastní produkce v době uvedené v privilegiích. Pravomoc města ohledně pozemků je v německo-latinském spojení uvedena jako „*Stadt-Jurisdiction respectu fundi*“.<sup>113</sup> Dalšího latinského spojení se dočteme v zápise, v němž otec popustil svůj šenkovní dům i s rolemi, avšak „*cum speciali reservatione, neb touto obzvláštní vejměnou, že on pan otec sobě z těchto jmenovitých rolí užitek, jak dlouho živ bude, vzíti zachová*“.<sup>114</sup>

### 3. Závěr

Městské (pozemkové a gruntovní) knihy představují důležitý historický pramen, jenž nám přináší cenné informace o majetkových poměrech našich předků. Díky nim si můžeme vytvořit jasnější představu, jakou hodnotu konkrétní nemovitosti měly, jak se s nimi, jakožto majetkem vrchnosti, smělo nakládat a v neposlední řadě nám v dnešní době poslouží zejména v oblasti genealogického bádání. V archivu města Boskovice se k 18. století, jemuž jsme se věnovali, vztahuje 13 kodexů zaměřených na výše zmíněnou agendu. K detailnímu rozboru jejich vnitřních i vnějších znaků jsme vybrali prvních pět inventárních čísel, tedy pět knih, které postihují roky 1694–1786.

Při analýze vnějších znaků jsme vyzorovali, že formát knih je přibližně stejných rozměrů, tj. od 19 do 24 centimetrů a od 31,5 do 35 centimetrů v poměru šířka x výška. Nejvíce se různí silou svazků. Nejslabší knihou je inv. č. 41 s tloušťkou 3,8 cm včetně desek. Naopak nejsilnějším kodexem je inv. č. 40 s 14,5 cm počítajíc i desky. Stav dochování zkoumaných knih je dalším, značně diferenčním hlediskem. V nejzachovalejší vnější podobě se dochovalo inv. č. 42, které je následováno inv. č. 38, jež je rovněž ve velmi dobrém stavu. Hůře na tom je kniha s inv. č. 41, jejíž desky a vazba jsou viditelně poškozené, ovšem stále nedosahují stupně poškození, jaký je možno pozorovat u inv. č. 40. Vnitřek rozebíraných kodexů se zachoval ve velmi dobrém stavu u všech exemplářů.

Analýza vnitřních znaků nám ukázala, že nejvíce skloňovanými nemovitostmi jsou vedle gruntů, rolí, kopanin a domů také šenkovní domy, podsedky či stodoly a zahrady, případně též

<sup>110</sup> Věta se nachází na neočíslovaném foliu, jež následuje po fol. 158v.

<sup>111</sup> Viz tamtéž, fol. 190r.

<sup>112</sup> Srov. tamtéž, fol. 246v.

<sup>113</sup> Viz tamtéž, fol. 153r.

<sup>114</sup> Srov. tamtéž, fol. 14r.

pustá místa. Za spíše výjimečné zápisy lze považovat záznamy o transakcích vztahujících se k mlýnům. Zajímavějším čtením jsou takové texty, kde se jejich aktér odlišuje od ostatních, např. je vojákem císařsko-královského regimentu. Z hlediska struktury zápisů lze konstatovat, že takřka všechny se drží ustálené formy a pouze výjimečně dochází k radikálnějších změnám. Knihy jsou psány převážně českým jazykem, občas lze pozorovat německé texty, v nichž – stejně jako v českých – nalézáme různé latinské formulace.

Výše rozebírané knihy poskytují prostor pro řadu dalších bádání, zejména paleografické, ale také se zaměřením na prosopografii či samotnou podstatu kodexů, tj. pozemkové záležitosti. Zajímavé by jistě bylo provést i komparaci s obdobnými prameny v širším měřítku. V první řadě se ovšem nabízí pokračovat v započatých studiích a aplikovat je na zbývající boskovické (pozemkové) knihy spadající do 18. století.